

Les últimes lletres

Entre el somni i el desig

SANTAEULÀLIA, J. N.

Yume.

Les Ales Estesdes, 227.

La Magrana. Barcelona, 2007.

270 pàgines.

Xiprers amunt,
la pols s'enfila, lenta,
cap a la llum.

Malgrat la faramalla i l'autocomplaença, tot i la sensació que el món s'acabava, la realitat és que encara hi ha vida més enllà de Frankfurt. Entre d'altres, ens ho demostra amb la seva darrera novel·la J. N. Santaaulàlia, un dels «oblidats» de la Fira. En aquest cas, deixa l'entorn proper i la trama policíaca, que havien protagonitzat les seves últimes novel·les, per retrobar l'ambient japonès que l'havia captivat en els seus primers assaigs literaris. Santaaulàlia s'hi mou amb comoditat i naturalitat, cosa que és d'agrair per als molts lectors per als quals el Japó encara és un món exòtic, gairebé desconegut.

L'argument se centra en dos personatges anímicament antitètics que, en arribar a la maduresa, veuen en el somni o en el desig insatisfet el recurs per fugir de les seves frustracions quotidianes. Arrenca amb l'enterrament d'un dels protagonistes, en Jan, víctima d'un accident de trànsit; a partir d'aquí, presentada des del punt de vista d'un amic anònim, es va reconstruint la història a partir de diverses retrospeccions. La novel·la està dominada, doncs, per la visió que té dels fets aquest amic, aparentment convençut de les seves possibilitats, que ha sabut fer-se un lloc en el món a partir de les pàgines de cultura de *La Vanguardia* a canvi de renunciar a la seva llengua i als seus principis. La seva visió seria la del personatge pragmàtic que ha intentat esborrar la recerca de l'ideal per trobar el profit material: en el seu periple pel Japó, un món que rebutja però que l'acaba sorprenent, es mou a cop de targeta de crèdit i des del distanciament crític; fins i tot és capaç de recordar-nos irònicament aquell còmic gal: «Són bojos, aquests japonesos» (p. 75).

Contràriament, en Jan (l'autor del dramàtic haiku que encapçala aquestes ratlles i que presideix la seva làpida) representa l'idealista fracassat, l'escriptor sense èxit de públic ni de crítica, que s'ha passat tota la vida intentant fer sentir la seva veu sense renunciar als seus principis ni als seus valors culturals. L'anònim narrador explica que va acabar aconseguint una feina estable a l'Arxiu Històric: «tip de passar-se el dia corregint exàmens i guixant pissarres, feia poc que havia pogut realitzar el gran somni de tot bon pedagog: abandonar la docència activa i fugir de les aules com un gat de l'aigua» (p. 31).

A banda dels estudis de filologia catalana i de la passió per la literatura, dos elements uneixen els amics: el sentiment d'infelicitat i, com dos nous Petrarques, l'amor per la Laura, l'esposa d'en Jan. L'un i l'altre són incapaços d'evitar caure en la infelicitat: en Jan perquè, com a immadur idealista que és, acaba abandonant la seva vida amb la Laura per un somni japonès irrealitzable; i el seu amic perquè és incapaç de manifestar obertament els seus autèntics sentiments.

L'accidentada estada de tots dos al Japó, a banda de subratllar les diferències de comportament entre l'un i l'altre, ens permet acostar-nos a la cultura nipona i, especialment, als haikus —tan cars a Santaaulàlia—, que, no podia ser d'una altra manera, els dos protagonistes valoren ben diferentment. L'un els critica: «No hi veig la gràcia, d'aquestes engrunes líriques. Quan comencen ja s'han acabat. T'hi fiques i ja n'has de sortir. Són *coitus interruptus*»; l'altre, l'idealista, li respon: «Tenen la gràcia de l'instant. No hi busquis res més: un simple instant que cristal·litza en paraules» (p. 86).

Finalment, la visió corrosiva de l'infeliç narrador s'acaba imposant, en la imatge que dona de la crítica literària, en l'estat de la llengua en l'àmbit de la producció periodística i, fins i tot, en les insinuacions sobre la situació del país; malgrat la defensa d'en Jan, el narrador sempre parla del català com d'una llengua amb «un futur molt negre» i «rica en paraules mortes» (p. 231), i quan acaba parlant amb la Laura sobre Catalunya, respon: «Això era Catalunya —vaig puntualitzar—. Ara no se sap ben bé què és» (p. 247).

Amb *Yume*, Santaaulàlia ha fet un difícil exercici de distanciament respecte a la seva posició personal sobre el Japó, escindint-la en dues visions antitètiques del món que, inevitablement, s'acaben complementant.

Pere Gómez i Inglada